

Список використаних джерел:

1. Бичко І.В. та ін. Історія філософії: Підручник для студентів вищих закладів освіти. – Київ: Либідь, 2012.
2. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів: Світ, 2012.
3. Яголковский С.Р., Психология креативности и инноваций, 2007.
4. Новиков Б.В. Творчество и философия. – К., 1989. – 193 с.
5. Шумилин А.Т. Проблема теории творчества. – М., 1989. – 137 с.

Шимоня І.В.

*мистецтвознавець-експерт, старший судовий експерт
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

**РОЛЬ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ
ТВОРІВ МИСТЕЦТВА В ЕКСПЕРТНІЙ ПРАКТИЦІ**

Атрибуція – це складний процес, результат котрого отримують не відразу, шляхом зіставлень, довготривалих спостережень і порівнянь. Він скорочує ймовірність похибок. Зазвичай, основою атрибуції творів мистецтва є інтуїція, художнє сприйняття, власне відчуття, коли експерти керуються виключно стилістичними особливостями. Але необхідно визнати, що людське око та інтуїція припускаються помилок [2, с. 13]. Експертна практика доводить, що знання об'єктивних властивостей у різних випадках сприяє атрибутуванню конкретного твору. При перевірці багатьох факторів вдається зменшити протиріччя та помилки. Найбільш результативною представляється комплексна експертиза, яка включає і мистецтвознавчу, і техніко-технологічну експертизу. Проведення технологічних досліджень передбачає застосування комплексу науково-технічних методів в лабораторних умовах, що визначаються у залежності від поставленої мети дослідження та фізичного стану об'єктів.

Техніко-технологічні методи дослідження прийнято ділити на дві основні групи: ті, які не потребують вилучення проби – неруйнівні, і методи, пов'язані з вилученням проби – лабораторні (руйнівні). Неруйнівні методи дослідження базуються на фізико-оптичних методах аналізу. Бінокулярна лупа, мікроскоп, різні варіанти освітлення, мікро- і макروفотোগрафія – ось ті найпростіші засоби, за допомогою яких починається дослідження художніх творів. Методи, що вимагають вилучення проби, застосовуються для вивчення структури твору, а також для визначення якісного або кількісного складу матеріалів, коли можна взяти для дослідження мікроскопічну кількість речовини [3, с. 29]. У цьому випадку використовують доступні засоби фізичного, фізико-хімічного чи мікрохімічного аналізу. Основні техніко-технологічні дослідження включають в себе: мікроскопічний аналіз, дослідження в УФ-діапазоні випромінювання, дослідження в ІЧ-діапазоні випромінювання, рентгенографічний аналіз, аналіз хімічного складу матеріалів, рентгено-флуорисцентний аналіз.

Мікроскопічний аналіз – один з найбільш інформативних методів, що дозволяє найточніше визначити стан збереження, зробити висновок про спосіб нанесення підпису, визначити орієнтовне датування твору по складових матеріалах, технічних ознаках нанесення ґрунту і способах побудови живописного шару, встановити технологічні ознаки роботи. Мікроскопічний аналіз дає можливість максимально точно виявити ступінь реставраційних втручань, зокрема розпізнати старі тонування і

записи, що не виявляються в УФ-променях через лакові нашарування. Тільки при дослідженні в мікроскопі можна побачити реставраційні тонування і записи, що відрізняються від авторського шару за складом пігментів, ступенем прозорості і рельєфом залягання, близькі за кольором і часом вже мають спільний з ним кракелюр. Їх рентгенівська щільність часто не дає контрасту, тому виявити їх на рентгенограмі так само складно, як і в УФ-променях. Мікроскопічний аналіз є експрес-методом технологічної експертизи, результати якого спільно з результатами іконографічного та стилістичного аналізу дозволяють або відразу вирішити питання про час створення, школу живопису та оригінальність твору, або, при вирішенні питання про авторство і труднощі в датуванні, намітити подальшу перспективу досліджень [7, с. 23].

УФ-промені, впливаючи на картину, дозволяють побачити або інтегральне світіння лаку, живописного шару і ґрунту, або будь-якого компонента окремо на відкритих ділянках ґрунту і живописного шару, що дає можливість:

- отримати деяку інформацію про стан збереження твору (втрати і реставраційні втручання);

- виявити окремі датуючі пігменти (наприклад, цинкові білила);

- отримати інформацію про глибину залягання підпису (під лаком, між лаковими шарами, поверх лаку, про втрати, про реставрацію). Результати досліджень перевіряються даними мікроскопічного аналізу, а визначені в УФ-променях пігменти – результатами аналізу хімічного складу проб. Основними якісними характеристиками видимого світіння при УФ-опроміненні є яскравість, колір, щільність, рівномірність світіння поверхні картини, а також наявність темних ділянок, які свідчать про наявну реставрацію, забруднення або про відсутність лакової плівки.

Дослідження в ІЧ-опроміненні проводиться з використанням електронно-оптичного перетворювача, що трансформує ІЧ-зображення в видиме, яке дозволяє: побачити нижні шари живопису (композиційні або інші зміни), розпізнати під живописним шаром підготовчий малюнок і масштабну сітку при її наявності, виявити написи і підписи, нанесені матеріалами, що містять вуглець; виявити згаслі написи і підписи; визначити поверхневі і глибинні реставраційні втручання. Для ІЧ-променів прозорими є лак, забруднення, тонкі шари живопису. У теплових променях добре виявляються сажа, вугілля, графітний олівець, туш і інші матеріали, що містять вуглець.

Рентгенографічний аналіз дає можливість:

- визначити стан збереження твору (втрати, реставраційні втручання, ознаки переносу на нову основу);

- визначити деякі матеріали;

- побачити індивідуальні авторські прийоми нанесення ґрунту (в окремих випадках), побудови живописного шару і характер мазка. При аналізі рентгенограм основними якісними характеристиками є читаність зображення, ступінь контрастності світлотіневої побудови, виявлення і форма окремих мазків.

Результати хімічного аналізу несуть інформацію про час створення твору; містять певні відомості про індивідуальні технічні прийоми художника і матеріали, які він використовує.

При дослідженні неорганічних матеріалів метод рентгено-флуоресцентного (RFA) аналізу дозволяє протягом декількох хвилин визначити якісний склад твердих об'єктів, наприклад, металевих або керамічних виробів; перевагою цього методу є його висока чутливість, що дозволяє визначати дуже малий вміст речовини без взяття проб. Цей метод дозволяє визначити не тільки хімічний склад пігментів, але і їх структуру і розподіл елементів в матеріалі. Він застосовується при дослідженні художньо-історичних та археологічних предметів, що містять метал, предметів, що

мають патину, золочення або інші захисні шари, а також скляні поверхні, дорогоцінні камені і т. д. [4, с. 297].

Експертиза та атрибуція пам'яток мистецтва, вивчення матеріалів і техніки їх створення, консервація і реставрація – все це набуває сьогодні нового значення завдяки використанню сучасних фізичних, хімічних і фізико-хімічних методів дослідження. Головна мета атрибуції творів мистецтва – надати достовірні відомості. Кожен експерт повинен не тільки мати уявлення про можливості цих методів, але і знати, в яких випадках і з якою метою їх можна або необхідно застосовувати. Дуже важливо практично оволодіти найбільш доступними з них і використовувати в роботі результати цих досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бергер Э. История развития техники масляной живописи // Москва : Ак. худ. СССР, 1961. – 86 с.
2. Виппер Б.Р. Статьи об искусстве // Москва, 1970. – 13 с.
3. Гренберг Ю.И. Основы музейной консервации и исследования произведений станковой живописи // Москва, 1976. – 25–36 с.
4. Гренберг Ю.И. Технология станковой живописи // Москва, 1982. – 294–302 с.
5. Киплик Д. Техника живописи // Москва, 1936. – 5 с.
6. Косолапов А.И. Физические методы изучения произведений искусства // Москва, 1985. – 29–32 с.
7. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації // Київ, 2009. – 17–32 с.

Штепура О.П.

студентка,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

СИМВОЛІЗМ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Аналіз трансформаційних процесів в українському образотворчому мистецтві, беручи початок від первісності до сьогодення, в контексті символізму жіночих образів дає можливість виявити зміну естетичних переваг в образотворчому мистецтві різних періодів його розвитку, так і проаналізувати типові особливості жіночих образів.

Жіночий образ в образотворчому мистецтві це вічна тема, до якої постійно повертаються митці, сублімуючи особисті почуття й відношення стосовно таємничої й недосяжної сутності жінки. Символіка цих образів – це неймовірно багатоплановий феномен, про який, зазвичай, згадують у контексті символізму як сформованої течії, що виникла у 19 століття, хоча історія цього поняття має свій початок майже із самого зародження мистецтва взагалі.

Образи жінки повсякчас зустрічаються нам у всіх видах мистецтв. Не можна не сказати про значення та роль жінки у первісних людей на наших теренах, що залишили після себе згадку у найвідомішій гробниці України, а наразі музею-заповіднику «Кам'яна могила». Тут хотілося б відмітити якраз грот «Чаклуна». Зображення, що можна там знайти, безсумнівно підказують нам, про безпосередньо важливу на той час роль жінки, а саме пануючий Матріархат. Жіночі обриси бачимо активно сидячими біля вогнища чи тварин (лева, бика тощо). У таких, навіть примітивних малюнках, просліджується ідея жінки-жриці, хранительки домашнього вогнища [5].